

מסכת תענית – שבוע מספר 5

הלימוד השבועי: תלמידי חכמים, שאלה כהוגן וברית ישראל והקב"ה

דף ד עמוד א 'ואמר רבא היא צורבא' (למעלה) – ד עמוד ב 'על כפים חקתיך' (למטה)

תוכן הדף

אנו מסיימים את דפי הפתיחה של הסוגיה בדברי אגדה שיוצאים מתוך טל ומטר כדימויים אך עוסקים בנושאים אחרים.

- תלמידי חכמים – נוקשות ורכות
 - הבנת הסוגיה
 - מקורות להרחבה
 - הכינוי לתלמיד חכם - 'צורבא מרבנן' הביטוי ומשמעותו
- שאלה שלא כהוגן
- הקרבת בנינים
- ישראל והקב"ה - שאלות ותשובות
- סיכום - מהלך הסוגיה

תלמידי חכמים – נוקשות ורכות

- מהו פרופיל תלמידי החכמים שמצטייר בסוגיה?
 - האם אופי תלמידי החכמים בסוגיה מוצג כאידיאל או כמציאות שיש להשלים איתה?
 - רבא, רב אשי ורבינא – במה הם חולקים ובמה הם מסכימים?
 - ראו את דברי הפרשנים – מה מניע את פירושם

מהרש"א חידושי אגדות מסכת תענית דף ד עמוד א

המהרש"א - רבי שמואל ב"ר יהודה הלוי אידליס.

פולין - 1555 - 1632. מיוחס מצד אביו לאבי יהודה החסיד ומצד אימו למהר"ל מפראג. מכונה איידלש על שם חמותו מרת איידל שפרנסה אותו ואפשרה לו להקדיש את זמנו לתורה.

את חידושו חילק לשני חלקים: א. חידושי הלכות ב. חידושי אגדות

הם נדפסו בסוף הגמרות בדפוס וילנא. על החשיבות והפופולריות שלהם ניתן ללמוד מכך שעד היום יש הוצאות שמשמיטים את כל המפרשים המובאים בסוף, חוץ מחידושי המהרש"א.

פירושו לתלמוד מתמקד בגפ"ת – גמרא – רש"י – תוספות. כאשר מטרתו העיקרית היא ליישב את דברי הגמרא עם השכל וההגיון ולא לעסוק בעומקים וסודות. (למרות שהוא רחוק מלהיות רצינוליסט)

הוא התנגד לשיטת הפלפול שנהגה בזמנו. שיטה שהרימה על נס את החרפות והתדיינות אבל התרחקה מהשכל הישר ופירוש פשוט.

דרתח כו'. לפי שהכעס הוא ממדות הגרועות כמפורש במסכת נדרים אמר דיש לדון הת"ח לכף זכות דאורייתא כו' שהתורה היא דבר רוחני דומה לאש כמ"ש אש דת למו שהיתה כתובה לפניו באש שחורה על גבי אש לבנה וכשתבא התורה בגוף הת"ח היא מרתחת את הגוף ומביאו בטבע לידי כעס שהוא מרתית הלב ומסיק דבעי למילף נפשיה כו' דהיינו להרגיל

עצמו כדי להרחיק עצמו ממדה רעה זו גם שהוא ת"ח כמו"ש ההרגל על כל דבר שלטון:

גבורת ארי מסכת תענית דף ד עמוד א

ושמא יש לומר דהא דרב אשי איירי בשאי אפשר בענין אחר אלא על ידי כעס להטיל אימה על התלמידים ועל שאר העם ולזרוק בהן מרה אבל אם יודע שיצייתו אותו בלי כעס וזריקות מרה לאו שפיר דמי לכעוס.

▪ כיון שנבט נבט – מה הכוונה?

○ השו"ר רש"י לרבנו חננאל?

רבינו חננאל מסכת תענית דף ד עמוד א

אפ"ל לפרצידא דתותי קלא. פ"ל שתחת האבן צומח* וכך ת"ח דומה לפרי תחת האבן (ששואב שואב) וכיון שצומח [צומח] בבת אחת.

○ מהי נביטת תלמיד חכם? האם היא התפתחות

לימודית או פרסומית? למי מכוון רבא את דבריו?

גבורת ארי

אחד מספריו של ר' אריה ליב ב"ר אשר ב"ר ליב. נולד בערך בשנת תנ"ה (1695) בליטא. נחשב לאחד מגדולי הדורות האחרונים. שימש כרב וראש ישיבה במקומות שונים בליטא, החשוב שבהם בוולאז'ין, שם לימד את ר' חיים מוולאז'ין. היה ידוע בחריפותו ובפילפולו. ספרו המפורסם 'שאגת אריה', הספר כולל שו"ת ובירורי הלכה עמוקים בענייני שו"ע או"ח. (ע"פ דבריו לא כלל בו את דברי הפילפול שבהם נהג לחדד את תלמידיו 'כי את הכל ישא הרוח'). נפטר בשנת תקמ"ה (1785).

תלמידי חכמים – נוקשות ורכות – מקורות להרחבה

השוו את דברי הסוגיה למקורות הבאים ונסו לעצב תפיסה בדבר מקומה של ה'אש' בלימוד תורה

▪ מה בין כעס ללהט?

▪ האם ניתן לתחום את הכעס לגבולות הלימוד מבלי שיעבור לפסים אישיים?

▪ האם בית מדרש סובלני ופתוח הוא בהכרח נטול להט?

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף סג עמוד ב

אמרי דבי רבי ינאי: מאי דכתיב (משלי ל') כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב, במי אתה מוצא חמאה של תורה - במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה. ומיץ אף יוציא דם - כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק - זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור. ומיץ אפים יוציא ריב, כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק - זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף סו עמוד ב

ריש לקיש אמר: כל אדם שכועס, אם חכם הוא - חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא - נבואתו מסתלקת ממנו. אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו - ממשה. דכתיב (במדבר לא): ויקצף משה על פקודי החיל וגו' וכתוב (במדבר לא) ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה אשר צוה ה' את משה וגו' מכלל דמשה איעלם מיניה. אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו - מאלישע, דכתיב (מלכים ב ג) לולי פני יהושפט מלך יהודה אני נשא אם אביט אליך ואם אראך וגו' וכתוב (מלכים ב ג) ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' וגו'. אמר רבי מני בר פטיש: כל שכועס, אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים - מורידין אותו. מנלן - מאליאב, שנאמר (שמואל א יז) ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה [זה] ירדת ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה במדבר אני ידעתי את

ט"ז כסלו תשע"ב

זדנך ואת רע לבבך כי למען ראות המלחמה ירדת. וכי אזל שמואל לממשחינהו בכלהו כתיב (שמואל א טז) לא בזה בחר ה' ובאליאב כתיב (שמואל א טז) ויאמר ה' אל שמואל אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו - מכלל דהוה רחיס ליה עד האידנא.

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף כב עמוד א

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו, שנאמר: (קהלת יא) והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך, ואין רעה אלא גיהנם, שנאמר: (משלי טז) כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה; ולא עוד, אלא שהתחנותיות שולטות בו, שנאמר: (דברים כח) ונתן ה' לך שם לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש, איזהו דבר שמכלה את העינים ומדאיב את הנפש? הוי אומר: אלו התחנותיות. לא עברינן ירדנא. אמר רבה בר רב הונא: כל הכועס - אפי' שכינה אינה חשובה כנגדו, שנאמר: (תהלים י) רשע כגובה אפו בל ידרוש אין אלהים כל מזמותיו. ר' ירמיה מדיפתי אמר: משכח תלמודו ומוסיף טיפשות, שנאמר: (קהלת ז) כי כעס בחיק כסילים ינוח, וכתוב: (משלי יג) וכסיל יפרוש אולת. רב נחמן בר יצחק אמר: בידוע שעונותיו מרובין מזכותיו, שנאמר: (משלי כט) ובעל חימה רב פשע. אמר רב אדא ברבי חנינא: אלמלא (לא) חטאו ישראל - לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד, שערכה של ארץ ישראל הוא, מאי טעמא? (קהלת א) כי ברוב חכמה רב כעס.

הביטוי 'צורבא מרבנן'

- רש"י מתעכב על פירוש המונח. מדוע? מה הוא 'מרויח בפירושו'?
- ראו בנספח בסוף הדף, את ההסברים לפועל 'צרב' המובאים 'בערוך בשלם'. מה מלמדת העובדה שדווקא פעל זה נתקבל ככינוי לתלמיד חכם? (ערוך השלם - מעין אנציקלופדיה למונחי תלמוד המתחקה אחר מקור המילים שיצאה לאור ע"י חנוך יהודה קוהוט בשנים 1878 - 1892. הספר מבוסס על ספר 'הערוך' שנכתב במאה ה-11)
- שתי משניות בפרק אבות פרק ב עוסקות ביחס בין חכמים ותלמידיהם - השוו:

משנה מסכת אבות פרק ב משנה י

... רבי אליעזר אומר יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך ואל תהי נוח לכעוס ושוב יום אחד לפני מיתתך והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים והוי זהיר בגחלתן שלא תכזה שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף וכל דבריהם כגחלי אש:

משנה מסכת אבות פרק ב משנה ה

הוא היה אומר אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד ולא הביישן למד ולא הקפדן מלמד ולא כל המרבה בסחורה מחכים ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש:

שאלה שלא כהוגן

- מה היה שלא כהוגן בהתנהגותם של אליעזר, שאול ויפתח?
- מדוע יפתח נענה שלא כהוגן והאחרים כהוגן? האם נוכל למצוא הבדל בין מעשיהם?
- האם ניתן למצוא עוד דמויות ששאלו באותו אופן?

ראו את המדרשים הבאים.

בראשית רבה (וילנא) פרשה ס ד"ה ג הנה אנכי

ד' הן שתבעו שלא כהוגן, לג' ניתן כהוגן, לאחד ניתן שלא כהוגן ואלו הן אליעזר עבד אברהם, כלב, שאול, יפתח,...

ויקרא רבה (וילנא) פרשה לו ד"ה ד ארבעה פתחו

ד ארבעה פתחו בנדרים שלשה שאלו שלא כהוגן והשיבם הקב"ה כהוגן ואחד שאל שלא כהוגן והשיבו המקום שלא כהוגן ואלו הן אליעזר עבד אברהם ושאול ויפתח וכלב, ...

- השוו את תיאור (ניסוח) הפעולה שנעשתה כלא כהוגן בגמרא ובמדרשים – איזה מתאים ביותר? נסו להסביר למה בחרה הגמרא בלשון 'שאלה'?

איסור נחוש

- איסור נחוש מופיעה בויקרא יט כו ובדברים יח י' - נסו להגדיר מהו? ראו גם בראשית מד ה ו-טו, ובמדבר כג כג.
- הגמרא במסכת חולין עוסקת האיסור נחוש וקובעת:

תלמוד בבלי מסכת חולין דף צה עמוד ב

והאמר רב: כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן שאול אינו נחש!

רש"י שם

כל נחש שאינו - סומך עליו ממש כאליעזר עבד אברהם שאם תשקני אדבר בה ואם לאו לא אדבר בה.

וכיונתן בן שאול - אם יאמרו אלינו עלו ועלינו (שמואל א' י"ד)

- האם אליעזר עבד אברהם עבר על איסור נחוש? - עיינו בסיפור.

ראו את דעת הר"ן:

חידושי הר"ן חולין צה ע"ב

וכך נראה לי בתירוץ של דברים שהנחש שאסרה תורה הוא התולה את דבריו בסימן שאין הסברא נותנת שיהא בהם גורם תועלת לדבר או נזק כגון פתו נפל מידו וצבי הפסיק לו בדרך כדאיתא בפ' ד' מיתות (ס"ה ב') שאלו וכיוצא בהם הם מדרכי האמורי, אבל הלוקח סימנין בדבר שהסברא נודעת שהן מורין תועלת הדבר או נזקו אין זה נחש שכל עסקי העולם כך הם שהרי האומר שאם ירדו גשמים לא אצא לדרך ואם לאו אצא לדרך אין זה נחש אלא מנהגו של עולם, ואליעזר עבד אברהם ויונתן בן שאול וכיוצא מזה תלו מעשיהם שאליעזר יודע היה שלא היו מזווגין אשה ליצחק אבינו אלא הוגנת לו ולפיכך לקח סימן לעצמו שאם תהא כל כך נאה במעשי' ושלמה במדותיה עד שכשיאמר לה הגמיאני מעט מים תשיבנו ברוח נדיבה שתה וגם גמליך אשקה אותה היא שהזמינו מן השמים ליצחק, וכן יונתן בן שאול שבקש להכות במחנה פלשתים הוא ונושא כליו בלבד לקח זה סימן לעצמו שאם יאמרו עלו אלינו יהא נראה שהם יראים ממארב ובכיוצא בזה בטח יונתן בגבורתו שהוא ונושא כליו יפגעו בהם שכן מנהגו של עולם ששנים או שלשה אבירי לב ניסו הרבה מן המפחדים ואם יאמרו דומו עד הגענו אליכם יראה מדבריהם שאינם מתפחדים ובכיוצא בזה לא היה ראוי ליונתן בן שאול שימסור עצמו לסכנה וכל כיוצא בזה מנהגו של עולם הוא, וכי מיייתנין לה בגמ' לענין איסור הכי קאמרין שכל נחש שהוא מן הדברים

ט"ז כסלו תשע"ב

שאסרה תורה שאין הסברא מכרעת בהן כל שאינו סומך על מעשיו ממש כמו שעשו אלו השנים בדבר מותר אינו נחש ואינו אסור אע"פ שהוא מדרכי הנחשים האסורים,

- פתחו ברמב"ם הלכות עבודת כוכבים (ספר מדע) פרק יא הלכה ד' וה'. – ביניכם לבין עצמכם, האם עברתם על האיסור?
- כולנו מנסים למצוא סימנים במציאות שיעזרו לנו לקבל החלטות בתחומים שונים. הקו בין ניחוש ליבן מציאת סימנים לגיטימית הוא דק. נסו להגדיר את המותר והאסור לפי:
 - א. הר"ן שמובא בדף הקודם.
 - ב. חיזקוני לבראשית כד יד ד"ה 'ואמרה שתה'. (ראו בתורת חיים)
 - ג. ספורנו בראשית כד י ד"ה 'והיה הנערה' (ראו בתורת חיים)
 - ד. רש"ר הירש ויקרא יט כו מהמילים 'כבר עמדנו בישורן... לעשות בדרך הטבע'.

קורבנות אדם

- רש"י בד"ה 'וכתיב אשר לא צויתי' (כדאי לקרוא את כולו) מביא גרסה אחרת הדורשת את הדרשה מפסוק אחר. מה ההבדל העקרוני בין שתי הגרסאות – איזו נוחה יותר מבחינה דתית? הערה: הפסוקים הרלוונטיים הם: ירמיהו יט ה-ו (כב)
- מדוע יפתח לא התיר את נדרו? ראו את המדרש הבא:

מדרש תנחומא (בובר) פרשת בחוקותי סימן ז

איש כי יפליא וגו'. זהו שאמר הכתוב: פרי צדיק עץ חיים [ולוקח נפשות חכם] (משלי יא ל), זה התורה, שמתוך שהוא בן תורה הוא לומד היאך לוקח נפשות, שנאמר לוקח נפשות חכם, וכן אתה מוצא ביפתח הגלעדי, מפני שלא היה בן תורה איבד את בתו, אימתי בשעה שנלחם עם בני עמון ונדר, שנאמר וידר יפתח נדר לה', והיה היוצא וגו' (שופטים יא ל לא), באותה שעה כעס עליו הקב"ה, אמר הקב"ה אילו יצא מביתו כלב או חזיר או גמל יקריב לפני, זימן לו הקב"ה בתו, שנאמר והנה בתו יוצאת לקראתו, ויהי כראותו אותה (שופטים יא לד לה), והלא פנחס היה שם, והוא אמר לא אוכל לשוב (שם /שופטים י"א/), אלא פנחס אמר אני כהן גדול בן כהן גדל אשפיל עצמי ואלך אצל עם הארץ, ויפתח אמר אני ראש שבטי ישראל, ראש הקצינים, אשפיל עצמי ואלך אצל הדיוט, מבין שניהם אבדה ההוא עלובה, ושניהם נתחייבו בדמיה, פנחס נסתלקה ממנו רוח הקדש, יפתח נתפזרו עצמותיו, שנאמר ויקבר בערי גלעד (שם /שופטים/ יב ז), אמרה לו בתו אבי שמא כתיב בתורה שיקריבו נפשות בניהם על גבי המזבח, והלא כתיב [אדם כי יקריב מכם קרבן לה'] מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן וגו' (ויקרא א ב), מן הבהמה ולא מן בני אדם, אמר לה בתי נדרתי והיה היוצא וגו' (שופטים יא לא), [אמרה לו] יעקב אבינו שנדר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך (בראשית כח כב), ונתן לו הקב"ה שנים עשר שבטים, שמא הקריב אחד מהם, [ולא עוד הלא חנה כשהיא נודרת ואומרת ונתתיו לה' כל ימי חייו (ש"א = שמואל א' = א יא), שמא הקריבה את בנה להקב"ה], כל הדברים האלה אמרה לו, ולא שמע אליה, אמרה לו הניחני ואלך אצל בית דין, שמא אחד מהם ימצא פתח לדבריך, שנאמר הרפה ממני שנים חדשים [ואלכה וירדתי על ההרים] (שופטים יא לז), אמר ר' לוי בן ברכיה וכי יש אדם יורד על ההרים, והרי עולים על ההרים, אלא מהו וירדתי על ההרים, אלו סנהדרין, שנאמר שמעו הרים את ריב ה' (מיכה ו ב), [הלכה אצלם ולא מצאו פתח להתיר את נדרו, ועליו אמר הכתוב גבר רש ועושק דלים מטר סוחף ואין לחם (משלי כח ג), גבר רש זה יפתח שהיה רש בתורה, גרופות של שקמה היה, עושק דלים שהיה עושק את הדלים, בשעה שהיו אומרים אמר

ט"ז כסלו תשע"ב

שבולת ויאמר סבולת (שופטים יב ו), והיה שוחטו, לפיכך מטר סוחף ואין לחם, שהיה לו מי שיתיר את נדרו, אלא ואין לחם, שהעלים הקב"ה מהן את ההלכה שלא ימצאו [פתח] להתיר את נדרו, כיון שלא מצאו [פתח] להתיר את נדרו, עלה ושחטה לפני הקב"ה, ורוח הקודש צווחת נפשות הייתי מבקש שתקריב לפני, אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי (ירמיה יט ה), אשר לא צויתי לאברהם שישחוט את בנו, אלא אמרתי לו אל תשלח ידך אל הנער וגו' (בראשית כב יב), בשביל להודיעך היאך היה אברהם עושה רצוני, שהיו אומות העולם אומרים למה הקב"ה מחבב לאברהם הרבה, לכך אמר לו קח נא את בנך וגו' (שם שם / בראשית כ"ב / ב), הוי אשר לא צויתי לאברהם לשחוט את בנו ודאי, ולא דברתי ליפתח להקריב לי את בתו, ולא עלתה על לבי שיפול מלך מואב ביד מלך ישראל ויקריב לי בנו בכורו, שנאמר ויקח את בנו הבכור אשר ימלוך תחתיו ויעלהו עולה על החומה (מ"ב = מלכים ב' = ג כז) [מי גרם ליפתח לאבד את בתו, על שלא קרא בתורה, שאילו קרא בתורה לא איבד את בתו, שכתוב איש כי יפליא נדר וגו', ואם נקבה היא (ויקרא כז ד), הרי פרי צדיק עץ חיים.

- מה הבעיה מרכזית אצל יפתח לפי המדרש? לכאורה יפתח מגלה אדיקות דתית ועמידה בנדרו אפילו במחיר אישי כבד – מה הבעיה הדתית פה?

ישראל והקב"ה – שאלות ותשובות

- במה תשובתו של הקב"ה עדיפה מהשאלה של ישראל
- האמנם טל הוא דבר המתבקש לעולם?
- עיינו בהושע פרק ו פסוקים ג וד' מה דעת הגמרא בדפים קודמים?

סיכום מהלך הסוגיה

- מה תפקידים ומשמעותם של הטל ושל המטר?
- דברי האגדה בדף ד ע"א קשורים רק בעקיפין לגשם. כיצד אגדות אלה משתלבות במסרים של פתיחת המסכת. במה הם תורמים להבנת משמעות הגשם, בקשתו וירידתו.

נספח- מתוך הערוך השלם.

ט"ז כסלו תשע"ב

(ה) ותואר צורי. מנה צורי ב'ק צי: במנה צורי בכורי מ"ט: כ"ר מס'ד וירו' כתובות פ"א רכ"ה: ול"ג עיי"ע הכא אח"כ והקבוץ ירוש' מנילה מ"ב דע"ג: דרשה ר' חייא בר בא לצוריא. ירו' שבת רס"ב ד"ד ע"ג צוריא - ועוד צורן = צור ירוש' דמאי מ"ב רכ"ב ע"ג וצורן דמאי בקיסרין] -

צ'ר (= צור תואר לנקבה צורית tyrisch) הצר הצורית (פעולה פ"ג ס"ה) כבר מ"י בע" הצר * [אח"כ עיי"ע הצר (ה"ג הע"ז) ומ"ש בהערה. זה הע" שייך לע" הקודם וכדא"י בד"ס פראג אבל בכ"י ובד"ס הראשונים ע"י כפני עצמו] -

צ'ר (= צָרָה, צָרָה, צָרָה, Zweig, Spröss, Reis) [חבל] דצרי מדיחן כס"ג דע"ז (ע"ה ע"ה). כס"ג ד"ס אמר ר"ע (שבת צ"ג) צרי דקל שתים מ"י מביאין נצרים והוצין וקורעין אותן ועושין אותן כמ"י חושין ועושין מהן חבלים כרתני רב יוסף (עיי"ו נ"ח) שלשה חבלים הן של מננ ושל נצרים ושל פשתן. * [אח"כ וכו' במ"י ר"ח בשבת ע"ש בש"ס ווילנא ושם ובע"ז הני צורי וכו' בכ"י ק"ס בערוך וכו' בפירש"י ע"ש] -

צ'ר (מליט מ"י אויב Feind) מסיקתא רבתי ספ"ו כל צר חסר במקרא כרומי הרשעה הכתוב מדבר עיי"ע צר מ' סומה ל"ח: צ'רי עין. עירו מ"ה. בצר אל יורה אולי צ'ל יורה (כן ס"ה ד' י') והפעל יבמות ס"ג: אל תצר צרת כחר וכו'. כ"ר סע"א צרה ל"ה וערק. איכ"ר ס' ומרוב: קם וצריה. הפעיל ניש"י נ"ו סע"ב מנהדרין ק"ד: כל המציר לישראל נעשה ראש.

* צָרָא (zerreissen) עיי"ע צר ד'.

צ'רב (= צָרְבָה כמו צָרְבָת Xarbe, Vernarbung) בנוסה מ"ו בננעים (ס"ה) ובס"ז (ס"א) ובס"ח (ס"ה) השחין והמטה והקרה שנעשו צרבה מ"י מלשון (ויקרא י"ג. כ"ג) צרבת השחין. בס"ג בכלים (ס"ה) הנוגע בצרבה טמא מ"י הסותם מ"י ההבית כזפת יותר מצרבה נקרא אותו היתר צרבה כמו צרבת השחין - (א"ב צרבה כתוב בננסחאות). * [אח"כ] ובמקום צרבה בציוני הראשונים אי' לסנינו צרבת] -

צ'רב (לדעת רבינו קשה וחוק עיי' בפנים fest, hart) בר"ג דביצה (י' רע"א) משום דצריבן

מ"י קשים וחוקים כדאמרין צורבא מדרבנן חוק תלמודי הכמים. * [אח"כ] לפי זה אולי מליע צ'רב ענין שרפה והבערה עיי"ע הכא ומה שנשרף לשרפה נעשה חוק וקשה כמו חרש כאש וכן הוא באמת בל"ע צ'רב ארץ חוקה וקשה. ועלת צורבא מרבנן או מדרבנן נ"ל ג"כ מליע הנ"ל מ"י חד ומחודד וחרף (רש"י בהע"ז ד' רע"א ע"ש) מליע צ'ריה חודד וחרפת איזה דבר כנון של סוף ומסין והושאל לחרפות ת"ה. ורבינו לא ציין מקום המצאו בהיותו רניל בש"ס ואנכי מרחתי לאמסוף כעמיר גרנה עיי' ברכות מ"ו. י"ט. ל"ג: מ"ז: שבת כ"ג: ק"ח: ק"ט. קנ"א: קל"ש: קנ"א: עירו' ל"ט. ס"ג. סס"ח. ד'. ג"ב. מ"ב: קנ"א: ביצה מ"ז: כ"ז: חגיג' ה'. שם: מ"ק ו'. מ"ז: י"ג. כ"ז: יומא כ"ו. סוכה מ"ט: תענית ד'. כ"א: מנילה כ"ז. כ"ח. ושם: יבמות קנ"א. כתובות כ"ז: ק"ה: קנ"א. קידושין ע"ו: גיטין כ"ז: ל"ז: נדרים מ"ח: מ"ט. ס"ב. ושם: ע"ב: כ"ט י"ט. כ"ג: מ"ב. מ"ז: ס"ג: ס"ד: כ"ב. כ"ב. קנ"א. קס"ח. קע"ד: שבועות ל': מ"א. מ"ח: מכות כ"ד. בכורות ל"ה: חול'י' נ"א: קל"ג. ערבי' כ"ג. נדה: כ"ד: ל"ג:] -

צ'רב (= צָרְבָא מ"י נסח שהוא עובד כאש טע' הקודם או כמו צורף Goldschmiedt = Silber) הצרובין והסריקין (כבר מ"י בע" סר"ק). ושבה והיתה לבער (ישעיה י"ג. י"ג) תרני ויחון לצרבא - (א"ב בנסחאו' דידן כתוב הצורפים והסריקין). * [אח"כ] ועיי"ע סר"ק ומ"ש ובתרגי' הנ"ל גרסינן לצרבא וצ"ל לצרבא כדא"י ברס"ו ובמסותרנסן והוא סקור לצ'רבא וכצ"ל בתרגי' דה"ב ל"ה. י' לכרוק: לצרבא ובנו"ג בש"ס לצובא] -

צ'רד (= צָרֵד מליע צ'ר נקי ולא בלול. rein ungemischt) בס"ג דס"ק בססחי' (כ"י) תששום דבעי ר"ל בס' שני בחולין כנט' השוחט כהמה (ל"ו). צרוד של מנחות מונין בו ראשון ושני. כ"י שני במעשר שני (ס"ד) ובריש עדות (פ"א ס"ח) כ"ש אומרים יאכלו צרוד. מ"י מנהה יבשה שאינה בלולה מ"א ססולת הסולת כנון סובין וביצא בו. - (א"ב מ"י בל"ד יבש מאוד). * [אח"כ] אולי כיון לל"ד torridum והנכון שהוא ל"ע הנ"ל ומ"י ראשון שבערוך הועתק מס"י רנ"ה בחולין (כ"י אנטייליקי ד"ה ש"ב) ומ"י מ"א הועתק מס"י ר"ח בססחי'. ועוד עיי' ג' הבא אח"כ] -

(¹) כ"ה נבן בכ"י ובדפוס הראשון. (²) כ"ה בכ"י ודפוס ראשון אבל ברס"ו במ"ס סר"ק וצ"ל סר"ק (כ"י).

